

kevésbé sem. Hanem csak arra a mindig megújuló s friss termékenységre mutat rá, amellyel a ferences lélek a maga szellemének üdeségével s tartalmával sokszorosán szolgálta az idők igényeit. De úgy, hogy mindig érvényesek maradtak a ferences legendaírónak Assisi Szent Ferencről elhangzott szavai őréa is: *Semper idem*. Van azonban e kiváló kötetnek egy másik, leverő hatása is. E könyvről eszünkbe jutnak azok a monografiák, amelyek nincsenek meg, pedig meg kellett volna jönniök. Hol vannak a minden egyes kolostorról készült hasonló arányú művek? Sajnos, hogy majdnem úgy tesszük fel a kérdést: miért késtek el talán — örökre? Addig szó sem lehet arról, hogy igazi egyháztörténetünk lehessen, amíg ezek a részletmunkák el nem végezték a maguk helyi munkáját!

Éppen ez teszi különösképpen is értékesé Kőnig Kelemen lelkes könyvszolgálatát, amelynek azonban hasonló nagy tárgyi értéke is van. Talán egy-két kifogásolható rész akad benne; talán az áhitatos rendi tudat itt-ott elmossa a tárgyilagosság szigorú körvonalait. Ez a kegyelet azonban sohasem sodorja el fejtegetése módját az «error admirationis»-nak történelmet szétlazító s elhalványító útjára. Könyvének akkor adjuk meg a legnagyobb elismerést, ha hálával mondjuk ki munkája eredményeként: A szécsényi hatszázéves ferences élet mindnyájunkhoz hozzátartozik s eleven ereje az ezer magyar esztendőnek. —ss.

Joó Tibor: A történetfilozófia feladata és E. Tröltseh elmélete (Acta Litt. ac Sc. R. Univ. Hung. Fr.-Joseph., Sectio Philosoph., t. IV, fasc. 1.; Szeged, 1931) és: **Kerkapoly Károly történetfilozófiája** (Kny. az Athenaeum 1932. é. ¼ füzetéből). A fiatal kutatónak sűrűn megjelenő dolgozataiból meglehetősen határozottsággal bontakoznak ki egy tartalmas és komoly

életprogramm körvonalai. Van ennek a programnak egy *általános* része: bizonyítani, hogy az a Fichte-Hegelféle «idealizmus», amely a Windelband-Rickert és Dilthey-Spranger vonalokon megújulva, napjainkig elevenen mozgó erőtenyezője maradt filozófiai gondolkodásunknak, nálunk már a német megújulás előtt talált jeles szóvivőkre, mint Kerkapoly (1859, 1860), a Hegel-, Böhm Károly (1867-től), az inkább Fichte-tanítvány, és azóta mindmáig megszakítatlanul él tovább a Böhm-követők (Bartók György, Ravasz László, Imre Sándor, Tankó Béla, Révész Imre stb.), sőt már ezeknek a követői által is (Joó, Tettamanti Béla stb.). De ha szabad szerzőnk elindulásából (Történetfilozófiai alapok Böhm Károly rendszerében, Szeged, 1929), a címbeli kérdések vállalásából, a Hegel és Spranger történetfilozófiájáról 1931—32-ben ismételtelen megjelent dolgozataiból stb. következtetni, akkor Joó ezen az általános körön belül — az egyéniségében adott historikus hajlandóságoknak megfelelően — elsősorban annak a *speciális* részletnek a közelebbi kidolgozását tüzte ki feladatául, amelynek fontosságát éppen a Napkeletnek hasábjain (1929: 633. l.) emelte ki Eckhardt Sándor is: ő — a jelek szerint — mindenekelőtt egy történetfilozófiai rendszer kiépítésével szeretné a Böhm-től inaugurált épületet teljesebbé tenni úgy, hogy ez egyúttal, mint egy «kolozsvári» téglákból épített hidlás, megfelelő bázisul is szolgáljon az uralkodó «budapesti», Hóman—Szekfü-féle «szellemtörténeti» történetírás gyakorlatához. És ha ez a kettős program nyilván nem is fogja át a magyar «hegelianizmus» történetének összes, aktuális feladatait (megoldásra várna mindjárt: Böhm és a Minerva-Társaság, nevezetesen a Thienemann-féle irodalomszemlélet viszonyának kérdése is, stb.), — kétségkívül életprogramm ez és végrehajtva maximális

teljesítmény is volna. Amennyiben tehát Joó minden, eddigi lépése — nemcsak a fentírt két dolgozat — éppen ennek a munkatervnek alkotja egy-egy, tudatos és egyben szükségszerű alkatrészét, a bírálóknak elégedett helyeslését és sikerkívánását legfeljebb ha egy kérdés zavarhatná: Hogyan lehetett egy fiatal kutatónak ennyire készen lépnie ki és ilyen világosan látnia egy hosszú pálya útját (v. ö. különösen: Magyar Szemle, 1931. máj.; Ungar. Jahrb. 1931. júliusi sz.), illetőleg hogyan lehetett, hogy a közvélemény is a maga részéről, ezt a Joótól hozott novumot annyira ellenállás nélkül és olyan természetesként fogadta, amint azt ebben az esetben máris minden kétséget kizáróan megállapíthatjuk? Nyilvánvaló azonban, hogy még ezek a különben feltűnő momentumok is érthetőek lehetnek. Szerzőnknek — úgy látszik — a legszerencsésebb pillanatban jöttek meg kintről a belső csatái: az egyéniségében legmélyebben rejlő diszpozíciókat csodálatos véletlen vagy ösztönös keresés hozhatta éppen akkor a Böhm—Bartók-iskola körzetébe, amikor ez potenciálisan a szellemtörténeti haladásunknak előterébe jutott.

*

Van különben a Tröltsch-monográfiának még egy, a szerző vázolt céljain túl, a tárgyra magára tartozó, mindamelllett nem kevésbé érdekes és érdeemes hozadéka is: Joó meglepő élesen látta meg és szinte túlgondosan preparálta ki Tröltsch szellemének komplex karakterét, amely tragikussá vált, miután senkinek sem adatott egyszerre egyformán elégíteni meg az egyetemesség és észszerűség (logikum) eszményét meg az örök, irracionális sóvárgást az ésszel el nem érhető (Tröltsch esetében: bizonyos, a történeti életet alakítani hivatott, ethikai-vallásos ideák) után. Csak azt kellett volna talán jobban kiemelnie, hogy ez a tra-

gédia nem egyéni, hanem alapjában olyan közös tragédiánk, melynek oka embervoltunkra és tudásunk természetére vezetendő vissza. Joó megállapítása tehát távolról sem jelentheti, hogy azok rosszabbak vagy gyengébbek volnának, akik «egész mellel» egyszerre a kettőt, «mindent» akartak, mint Tröltschnek — Platontól Dilthey-ig — annyi «theológus» elődje. És nem jelenti — fordítva, — hogy *lényegben* legalább, azoknak a tudásvágya is nem volna mindamelllett tragikus, akik óvatosabban, csak a partok mentén túl vagy innen, merték vagy merik a vízreszállást megkísérelni.

Marót Károly.

Just Béla: A szerelem lélektana Marcel Proust művében. (Budapest, 1932. A szerző kiadása.)

Just Béla szép és értékes tanulmányában a prousti regény középponti problémáját, a szerelmi életet vizsgálja s a pszichológus-esztétikus erőteljes markolásával nyolc fejezetben rendszerré szűri és megmagyarázza azt a bonyolult világot, mely Proust hőseinek lelkében gomolyog. Proust már tíz esztendeje halott, de a magyar nyelvű irodalom még mindig nem nyitotta meg határait e hatalmas művész s nagy lélekmagyarázó munkái előtt. Igaz, hogy Proust-féle író gyökerei sohasem törhetik át könnyen a felületesebb olvasórétegeket: akinél mese és külső dráma teljesen mellékes s minden történés a lélek világában épül regénnyé, az az író aligha számíthat széles népszerűségre. Az analitikus, pszichológizáló francia regény Proust műveiben elérte csúcspontját. Just szerint teljesen új dolgot a szerelem pszichológiáját illetőleg nem hozott, de anyagát olyan részletességgel vizsgálja, hogy «Stendhal vagy Sainte-Beuve megállapításai nyers vázlatoknak tűnnek fel mozaikszerű, aprólékos analízise mellett». A prousti ember szerelmi életét a dolorizmus motorja